

Rapport 2026/02

Omvärldsanalys 2026

© Skogsstyrelsen 2026

Dnr 2025/3767

Redaktör

Jimmy Lundblad

Författare

Camilla Andersson

Stefan Karlsson

Jimmy Lundblad

Mattias Sandberg

Omslag

Fotograf – John Lindström

Skogsstyrelsens rapporter publiceras som pdf-filer på vår webbplats: www.skogsstyrelsen.se.
Här kan även tidigare publicerade rapporter, liksom böcker och övriga trycksaker laddas ner eller beställas.

Innehåll

Förord	4
Summering och slutsatser	5
1 Globala megatrender	7
2 Politik och juridik	8
3 Miljö, markanvändning och naturresurser	12
4 Värderingar och sociala faktorer	15
5 Ekonomi, teknik, forskning och näringsliv	22

Förord

Skogsstyrelsens arbete med omvärldsanalysen tar sin utgångspunkt i regeringsformen där det framgår att det allmänna bland annat ska främja en hållbar utveckling, verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden och att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället samt motverka diskriminering av människor.

I myndighetsförordningen framgår det att en myndighet ska utveckla verksamheten och ”följa sådana förhållanden utanför myndigheten som har betydelse för verksamheten”. Omvärldsanalysen är en del i detta arbete och utgör därmed ett viktigt underlag för Skogsstyrelsens ledning i arbetet med myndighetens strategiska inriktning och revidering av verksamhetsstrategin.

Omvärldsanalysen tillgängliggörs via denna rapport även för andra som kan vara intresserade av att ta del av den. Analysen gör inte anspråk på att vara heltäckande och även om många trender står sig mellan åren är det också delar som snabbt kan bli inaktuella vilket läsaren bör ha i åtanke. I förordet till den förra omvärldsanalysen nämndes exempelvis att resultatet av presidentvalet i USA hastigt ändrade flera av spaningarna i den rapporten¹.

Det har nu gått ett år sedan Donald Trump tillträdde sin andra presidentperiod och utvecklingen under året har varit betydligt mer turbulent än vad de allra flesta befarade. Det har därför varit svårt att hitta ljusglimtar i utvecklingen och de spaningar och slutsatser som tas upp i rapporten präglas av stor osäkerhet. Men det sker ändå en hel del positiva saker som ger anledning att känna framtidshopp även i dessa dystra tider.

För Skogsstyrelsen 2026-02-20

Jimmy Lundblad utredare
Magnus Viklund, enhetschef

¹ Omvärldsanalys 2024, Skogsstyrelsen, rapport 2024/18

Summering och slutsatser

Tidigare års trender och slutsatser fortsatt giltiga. Slutsatserna från 2024 års omvärldsanalys är fortfarande aktuella och frågetecknen kvarstår inte minst kring hur en långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt kan se ut. Vad gäller ”världen i vår hand” och risker med omfattande skärmtid antog EU-parlamentet i november 2025 en resolution² om en 13-årsgräns för sociala medier och att målsmans tillstånd ska krävas upp till 16 års ålder.

Starka krafter mot hållbar omställning. Det har gått tio år sedan Agenda 2030 och Parisavtalet klubbades och även om en hel del framsteg gjorts blir den samlade bilden att ”business as usual” är den dominerande trenden. Det handlar sannolikt både om en allmän oro för förändring och framför allt om ett motstånd från de som på ett eller annat sätt, befogat eller inte, anser sig förlora på en hållbar omställning. Särskilt vad gäller makt och pengar. Det tycks till stor del ännu saknas adekvata strategier för hur detta motstånd ska hanteras eller övervinnas. Ett exempel på detta är COP 30³ där klimatförhandlingarna bromsades och flera bedömare anser att mötet togs över av starka fossilintressen⁴ som utgjordes av sammankopplade länder och företag.

Kunskapen växer snabbt men klarar vi att hantera den? Kunskapen om de långsiktiga konsekvenserna av olika miljöproblem samt hur de behöver begränsas blir allt större samtidigt som osäkerheterna kring olika scenarier och prognoser minskar. Dessvärre tycks även den kognitiva dissonansen tillta vilket gör att nödvändiga åtgärder skjuts fram eller anses onödiga. Omfattande desinformation på nätet fortsätter vara ett stort problem och forskning visar att det sannolikt behövs både strukturella åtgärder (för att t.ex. motverka ekokammare) och satsningar på att hjälpa individer tolka och förstå information (experimentella studier tyder på att många individer uppriktigt tror att desinformationen är sann).⁵

Den regelbaserade världsordningen försvagas samtidigt som juridifieringen fortsätter. Vissa länder och politiska ledare utmanar den regelbaserade världsordningen genom att ignorera gällande avtal och överenskommelser för att i stället hävda den starkes rätt och olika intressesfärer. Sådana tendenser har funnits även tidigare men har accentuerats under 20-talet via de auktoritära ledarna Putin, Trump och Xi. Samtidigt fortsätter juridifieringen och även om regler kan förenklas och göras mer ändamålsenliga så är det nog en from förhoppning att antalet regler kommer att minska. Möjligen kan den tidigare trenden med frivilliga certifieringar vara på väg att trängas undan av nya regelverk. Det pågår också ett flertal juridiska processer där olika grupperingar stämmer stater för att inte göra tillräckligt för att stoppa klimatförändringarna.

² European Parliament resolution of 26 November 2025 on the protection of minors online (2025/2060(INI))

³ Förenta nationernas klimatkonferens 2025 som ägde rum mellan den 10 och 21 november 2025 i Belém i Brasilien.

⁴ <https://globalwitness.org/en/press-releases/fossil-fuel-lobbyists-flood-cop30-climate-talks-in-brazil-with-largest-ever-attendance-share/> Hämtad 2026-02-06

⁵ Jonas Stein, Marc Keuschnigg, Arnout van de Rijt (2024) Partisan belief in new misinformation is resistant to accuracy incentives.

Ska EU bli nästa stormakt? EU uppfattas inte som en stormakt men samlar 27 länder på drygt 4 miljoner kvadratkilometer (7:e) och med 450 miljoner invånare (3:e) samt en BNP på 19 000 miljarder euro (3:e). I och med det senaste årets utveckling har USA förmodligen förlorat mjuk makt vilket har stärkt Kina. EU kan i sin tur tvingas kliva fram på den globala arenan både vad gäller mjuk och hård makt. Den senaste Europabarometern visar att 89 procent av respondenterna vill att medlemsstaterna ska bli mer enade för att möta globala utmaningar och 86 procent vill att EU ska ha en starkare röst på global nivå⁶.

Grön omställning under radarn. Det sker stora investeringar i förnybar energi och kostnaderna minskar i flera fall. Teknisk utveckling där nya material (inklusive biobaserade) används i exempelvis olika typer av batterier kan ge minskad miljöpåverkan och ökad tillgång. Den vetenskapliga tidskriften Science har utsett den ostoppbara tillväxten av förnybar energi till årets genombrott 2025. I motiveringen påtalas att förnybar energi nu har passerat kol som elkälla på global nivå vilket också innebär en mer direkt användning av solenergin.⁷

Skogspolitiken påverkar. Traditionellt har politiska konfliktlinjen i skogen stått mellan skogspolitik kontra miljö och naturvårdspolitik men idag märks allt tydligare kopplingar även till klimat-, transport-, energi-, arbetsmarknad- och näringslivspolitik. När skogspolitiken ligger fast och omvärlden förändras skapas nya mål- och intressekonflikter samtidigt som befintliga konflikter riskerar att skärpas och leda till friktion inom andra politikområden.

⁶ Autumn 2025 Eurobarometer, Europaparlamentet

⁷ Science, Vol 390, Issue 6779

1 Globala megatrender

Megatrender är långsiktiga och omfattande skeenden som på olika sätt påverkar oss människor och våra samhällen. De förändringar som megatrenderna innefattar både möjligheter och risker vilket innebär att hanteringen av dessa kan få stor påverkan på framtiden. Det finns en stor kraft i megatrenderna och i de fall trenderna drar åt samma håll kan takten i förändringarna öka.

Planetens gränser är överskridna. Sju av nio kritiska processer i biosfären har på grund av mänsklig påverkan ändrats på ett sådant sätt att risken för negativa och skenande globala miljöeffekter har ökat. I den vetenskapsbaserade teoribildningen om planetära gränser ingår bland annat klimat, biologisk mångfald, havsförsurning, sötvattencykler och markanvändning. Hittillsvarande åtgärder har inte varit tillräckliga för att stoppa den negativa utvecklingen.⁸

Demografiska mönster ändras. Den långsiktiga trenden med global befolkningsökning kan vara på väg att brytas då födelsetalen minskar i många av världens länder. Världens befolkning väntas nu kulminera kring 2080-talet för att därefter minska. Samtidigt fortgår urbaniseringen och antalet megastäder⁹ ökar alltjämt. Fler än hälften av megastäderna finns i Asien medan resten är ganska jämnt fördelade mellan Afrika, Europa samt Syd- och Nordamerika. Ungefär hälften av alla människor (över 4 miljarder) bor i städer och andelen förväntas öka till 70 procent år 2050.

Ett teknologiskt kvantumsprång. AI-utvecklingen börjar få alltmer praktiska konsekvenser och används idag, medvetet eller omedvetet, av de flesta människor. AI-tekniken anses kunna snabba på även annan teknikutveckling som exempelvis utveckling av kvantdatorer och fusionskraft. Samtidigt finns det osäkerhet kring hur omstöpande AI-revolutionen kommer att bli och vilka effekterna blir på längre sikt.

Globaliseringen fragmenteras. Även om en del länder vänder sig inåt och det multilaterala utvecklingssamarbetet haltar så finns egentligen inga tecken på att kontakterna mellan olika delar av världen minskar. Globaliseringen kan vara på väg att ta nya former där koalitioner av ett begränsat antal länder samverkar kring specifika frågor. Är vi på väg mot en multipolär värld där kontakter och utbyten i ökad grad sker minilateralt? Global samverkan kan även utvecklas på subnationell nivå där regioner och städer utgör aktörer i gränsöverskridande samverkan.

Den sociala oron tilltar. Orättvisor och ekonomiska klyftor parade med polarisering leder till minskad tillit mellan olika delar av samhällen och deras befolkning. Under 2020-talet och inte minst 2025 har omfattande politiska protester förekommit runtom i världen och från olika politiska utgångspunkter. Till dessa hör Gen Z-protester i Asien och Afrika, No Kings-protester i USA, ultrahöger-demonstrationer mot invandring i England, demonstrationer mot kriget i Gaza och protester mot den islamiska republiken i Iran.

⁸ Planetary Health Check 2025. Potsdam Institute for Climate Impact Research (PIK), Germany.

⁹ En megastad är ett storstadsområde med över 10 miljoner invånare.

2 Politik och juridik

Kampen om mjuka makten (soft power). Mjuk makt kan förstås som en nations förmågan att uppnå resultat och påverka andra genom attraktionskraft snarare än ekonomiska påtryckningsmedel, tvång eller militära maktmedel. Påverkan kan ske via kultur, forskning, värderingar, diplomati etc. Att mäta mjuk makt är svårt. I den globala rapporten Global Soft Power Index rankas nationers mjuka makt och USA är fortfarande i topp (mätningen gjordes innan Trump blev president) följt av Kina, Storbritannien, Japan och Tyskland.¹⁰ I andra senare utförda förtroendemätningar¹¹ har dock USA minskat kraftigt under första halvåret 2025 vilket bland annat förklaras av attacker på akademisk frihet och den breda auktoritära utvecklingen under Trump. Frågan är vilka nationer som kliver fram om USA tappar sin ställning. När det multilaterala samarbetet utmanas och det blir ett slagfält för konkurrerande värdesystem, kan många auktoritära länder utan krav på demokrati, öppenhet eller mänskliga rättigheter ta tillfället i akt att öka sina investeringar i mjuk makt. Många bedömare tror att Trumps agerande kan gynna Kina som rekordsatsat på kulturdiplomati och internationellt varumärkesbyggande. Det vakuum som uppstått kan också vara ett gyllene läge för EU att både stärka sin mjuka och hårda makt.

Krig har blivit inne igen och beredskapsfrågorna breddas. ”De ledare som pratar om krig vinner val. En krigsfeber sveper över världen och den smittar inte bara auktoritära regimer...”.¹² Kriget tycks ha återtagit sin roll som ett legitimt politiskt verktyg. Det kan tilläggas att den symboliska Domedagsklockan, som skapades 1947 av forskare med koppling till Manhattanprojektet, nu är närmare midnatt än någonsin med bara 85 sekunder kvar.¹³

För Sverige innebär utvecklingen ett växande hot från omvärlden. Ett militariserat världsläge förstärker behovet av nationell resiliens. Sverige, liksom många andra demokratier, står inför en ny typ av säkerhetspolitisk verklighet. Den utmärks inte främst av direkta militära hot, utan av hot mot sårbara delar av samhället som kan utnyttjas i tider av konflikt. Nato har identifierat sju civila förmågor, så kallade NATO Baseline Requirements for National Resilience (NBR), som är särskilt prioriterade områden för att stärka den civila motståndskraften.

1. Säkerställa politiskt beslutsfattande och centrala ledningsfunktioner.
2. Resilient energiförsörjning.
3. Effektiv hantering av okontrollerade befolkningsrörelser.
4. Resilienta system för livsmedels- och dricksvattenförsörjning.
5. Hantering av stora masskadeutfall och hälsokriser.
6. Resilienta civila kommunikationssystem.
7. Resilienta transportsystem.

¹⁰ Global Soft Power Index The world's most comprehensive research study on perceptions of nation brands <https://brandirectory.com/softpower> Hämtad 2025-09-10.

¹¹ America's global reputation takes a hit <https://www.ipsos.com/en-us/americas-global-reputation-takes-hit> Hämtad 2025-09-10.

¹² Giuliano da Empoli, Rovdjurens tid, Gallimard, 2025

¹³ <https://thebulletin.org/doomsday-clock/2026-statement/> Hämtad 2026-02-03.

Sverige saknar sannolikt tillräcklig beredskap inom flera av dessa områden. De upprepade och delvis oförklarliga inbrotten i vattenreningsverk visar på en oroande sårbarhet i ett av samhällets mest grundläggande system¹⁴. I december 2024 registrerade polisen i snitt ett brott mot dricksvattenanläggningar var femte dag, bara i Västra Götaland och Halland¹⁵.

Rubbade ekosystem ger säkerhetseko. Nato har i sin strategiska framtids- och omvärldsanalys lyft fram negativa effekter av klimatförändring och förlust av biologisk mångfald som en existentiell utmaning och som en av sex drivkrafter för en ändrad världsordning. Konkurrens om begränsade (natur)resurser förväntades öka och driva på instabilitet och konflikter.¹⁶ I en ny brittisk risk- och säkerhetsanalys bedöms degradering och kollaps av ekosystem hota landets säkerhet och välbefinnande. Detta utifrån ökad geopolitisk instabilitet, migration och konkurrens om (natur)resurser samt att livsmedelsförsörjningen kanske inte kan upprätthållas.¹⁷

Politisk omvälvning i USA. Det första året av Donald Trumps andra presidentperiod har inneburit en politisk omvälvning som förefaller vara mer långtgående än vad de allra flesta politiska analytiker kunnat föreställa sig. Även om signalerna i efterhand kan sägas ha varit tydliga och där inte minst det så kallade *Project 2025*¹⁸ listar de förändringar som genomförts. I den nationella säkerhetsstrategi som Trump-administrationen publicerat i november 2025 framkommer att USA:s förhållande till EU har förändrats på en lång rad punkter. USA militära operation i Venezuela innebär att folkrätten satts på undantag. Hotet om att annektera Grönland riskerar att skaka NATO-sammanhållningen i grundvalarna. Den nya utrikespolitiska doktrinen skickar signaler att det gångbart för stormakter att med militärt våld eller hot om detsamma ta kontrollen över land och andra resurser i sina respektive hemisfärer.

Myndigheter som fundament för demokrati. I förra omvärldsanalysen lyftes att en ny slags misstro riktas mot statsförvaltningen. Även om det finns legitim kritik mot myndigheter kopplat till exempelvis korruption och ineffektivitet så är det, i ljuset av den globala utvecklingen värt att påminna om att välfungerande myndigheter är fundamentala institutioner i demokratiska samhällen. De utgör grundbultar som säkerställer att lagar och regler följs, att resurser fördelas rättvist och att medborgarnas trygghet upprätthålls. Staten kan genom sina myndigheter säkerställa ordning och rättvisa på ett systematiskt och opartiskt sätt. Utan starka och opartiska myndigheter riskerar demokratin att urholkas, och samhället kan drivas av egenmakt och maktkoncentration. Genom att agera opartiskt upprätthåller myndigheter likhet inför lagen, vilket är en grundläggande princip i

¹⁴ Sveriges Radio, programmet Gräns 2024-11-12, Därför tar fienden sikte på vårt dricksvatten

¹⁵ DN 2024-12-01, Ökat hot mot svenskt dricksvatten – brott mer än var femte dag

¹⁶ Allied Command Transformation Strategic Foresight, Analysis 2023, NATO

¹⁷ Global biodiversity loss, ecosystem collapse and national security, HM Government, UK Official 2026

¹⁸ Project 2025, även känt som Presidential Transition Project, är en samling politiska förslag för att omforma den USA:s federala regering och myndigheter i händelse av en republikansk seger i det amerikanska presidentvalet 2024. Förslagen har i hög grad anammats av Trump-administrationen.

demokratiska samhällen. De fungerar som garant för rättvisa och förhindrar att starkare grupper dominerar svagare.

Hälsosam och hållbar miljö är en mänsklig rättighet. Den internationella domstolen i Haag, ICJ, har fastlagt länders juridiska ansvar för klimatförändringarna. Enligt yttrandet har alla världens länder skyldighet att lösa klimatkrisen. Gör de inte det, bryter de mot internationell rätt.¹⁹ Det kan innebära att stater kan ställa varandra till svars vid Internationella domstolen, och det kan även påverka nationella rättsprocesser. Sannolikt kommer stater att ha svårt att bortse från domslutet vilket innebär en möjlighet för fattiga länder som drabbats hårt av klimatförändringarna att stämma länder med större klimatavtryck. Det enhälliga yttrandet omfattar ett brett spektrum av frågor enligt internationell rätt. Det framgår att stater är ansvariga för alla typer av aktiviteter som skadar klimatet. En stats underlåtenhet att vidta lämpliga åtgärder för att skydda klimatsystemet från utsläpp av växthusgaser, inklusive genom produktion och konsumtion av fossila bränslen, beviljande av licenser för prospektering av fossila bränslen eller tillhandahållande av subventioner för fossila bränslen, kan utgöra en internationell felaktig handling som kan tillskrivas den staten.

Aktivism i rättslig prövning. Under året har ett flertal svenska fall där aktivister åtalats för skadegörelse och andra brott i samband med genomförda aktioner. Till stor del har domstolarna ogillat dessa åtal och aktivisterna har friats (till exempel ockupation av torvmosse 2024, klimataktion på Nationalmuseum 2023, blockering av E4:an 2022). Utfallen visar att utrymmet för protester och andra politiska aktioner är relativt stort. Under 2025 har flera aktioner gjorts kopplat till skogsbruk och skogspolitik, även skogsprogrammets årskonferens fick ett besök av aktivister. Det är ingen högoddsare att olika grupperingar kommer att fortsätta med spektakulära kampanjer för att få uppmärksamhet för angelägna frågor även under kommande år. Vad som klassas som aktivism är inte helt tydligt men rymms inom en skala från grundlagsskyddad till olaglig och utomparlamentarisk. I extrema former av aktivism ingår hot och våld men det är inte för denna typ av handlingar som aktivister friats av domstolarna.

Regelförenkling för konkurrenskraft. I förra årets omvärldsanalys nämndes Draghi-rapporten²⁰ som handlar om EU:s konkurrenskraft. Med denna rapport som stöd har regelförenkling kommit högt på agendan under 2025 vilket även kan kopplas till EU-valet som ändrat maktfördelningen i EU där politiska partier som, av lite olika anledningar, vill avreglera har fått starkare mandat. Detta har bland annat lett till att redan beslutade förordningar som avskogningsförordningen snabbt tagits tillbaka till förhandlingsbordet vilket inte hör till vanligheterna.

Tillämpning förtydligas och implementering pågår. Många EU-förordningar kopplade till den gröna given och som beslutades under den förra kommissionen håller nu på att implementeras. Även om en del regelförenklingar medför frågetecken kring om ambitionsnivåerna bibehålls så kommer de nya reglerna att bidra till ökad måluppfyllelse vad gäller miljö- och hållbarhet när de tillämpas. Nya och reviderade EU-krav som batteriförordningen, ekodesignförordningen

¹⁹ <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/187/187-20250723-adv-01-00-en.pdf>

²⁰ The future of European competitiveness - A competitiveness strategy for Europe, Mario Draghi, September 2024

(ESPR) och den kommande rättsakten om cirkulär ekonomi kommer exempelvis att vara betydelsefulla för mer hållbara materialflöden.

Makthavare vägrar intervjuer – ett hot mot demokratisk insyn? Allt fler makthavare väljer bort intervjuer med traditionella medier. I stället sker kommunikationen direkt med medborgarna via egna kanaler via sociala medier. Det innebär att politiker i allt högre grad kan nå ut med sitt budskap utan att behöva gå via journalister. Även om det ibland kan finnas visst fog för att undvika intervjuer utifrån erfarenheter av märkliga vinklingar eller rena felaktigheter väcker utvecklingen ändå frågor om ansvar, transparens och demokratisk kontroll. När politiker eller andra makthavare väljer bort intervjuer undviker de också risken att konfronteras med obekväma frågor och medborgarnas insyn minskar. I USA har det gått så långt att bara vissa utvalda journalister är välkomna på presidentens presskonferenser och på Vita husets hemsida listas journalister och medier som anses vara missledande²¹.

²¹ <https://www.whitehouse.gov/mediabias/> Hämtad 2026-01-19

3 Miljö, markanvändning och naturresurser

Nära kritiska brytpunkter. Klimatkrisen är akut – och lika akut är förlusten av biologisk mångfald i ett globalt perspektiv. Forskningen blir allt tydligare med att tidsfönstret för att hantera dessa och andra allvarliga globala miljöproblem är mycket smalt och vi närmar oss snabbt de kritiska brytpunkter där förändringarna blir oåterkalleliga. Exempelvis närmar sig den globala uppvärmningen 1,5 °C, och vi riskerar att utlösa farliga klimattrösklar som hotar miljarder människor. Forskare vid University of Exeter varnar för att världen redan nu har nått sin första klimat-tippningspunkt. Den globala uppvärmningen har orsakat omfattande död av korallrev, som är viktiga ekosystem för både djur och människor. Detta markerar en allvarlig förändring i jordens klimat och visar enligt forskarna hur nära vi är att överskrida fler kritiska gränser.²²

En vanlig inställning, både i Sverige och internationellt, är att ekonomisk utveckling kan prioriteras framför miljöarbete. Kunskapen om att olösta klimat- och miljöproblem hotar både tillväxt och välbefinnande ökar dock. Om samhället inte agerar kraftfullt nu, kommer omfattande resurser snart att krävas för att hantera redan uppkomna skador och kriser. Kostnader och konsekvenser är redan allt påtagligare och om åtgärder inte vidtas trots den kunskap som finns så innebär det att vi medvetet går en besvärlig framtid till mötes.²³

Vattenbankrutt. En ny FN-rapport påtalar att världen nu befinner sig i en era av omfattande och permanent vattenbrist. Detta beror till stor del på att vi på många platser lever över våra vattentillgångar. Problemen kopplar bland annat till ohållbar markanvändning, klimatförändringar och påverkade ekosystem (inklusive avskogning). Närmare tre fjärdedelar av jordens befolkning lever i länder med osäker eller mycket osäker vattentillgång. Mer än hälften av världens livsmedelsproduktion sker i områden där vattenförråden (både grundvatten och ytvatten) minskar eller uppvisar onormalt stora variationer. Nuvarande politik och styrmedel är otillräckliga för att vända eller bromsa den negativa utvecklingen.²⁴

Klimatåtgärder kan utrota arter. Klimatförändringar bidrar till förlusten av biologisk mångfald, och en minskad biologisk mångfald gör oss mer sårbara för klimatförändringarna. Klimatåtgärder som degraderar ekosystem riskerar att snabba på förlusten av biologisk mångfald. Medvetenheten om att klimat och biologisk mångfald är nära sammankopplade ökar men samtidigt hanteras fortfarande problem och åtgärder oftast i separata forum/processer och utan att nyttja de synergier som kan uppnås. Om det inte sker någon ändring riskerar många åtgärder för att minska utsläppen av växthusgaser att leda till en förlust av biologisk mångfald och ekosystemtjänster.²⁵

²² The Global Tipping Points Report 2025. University of Exeter, Exeter, UK

²³ <https://www.climatepolicyinitiative.org/the-cost-of-inaction/> Hämtad 2026-02-06

²⁴ Global Water Bankruptcy - Living Beyond Our Hydrological Means in the Post-Crisis Era, The United Nations University Institute for Water, Environment and Health (UNU-INWEH), 2026

²⁵ Pettorelli et al, Time to integrate global climate change and biodiversity science-policy agendas, Journal of Applied Ecology, 2021

Starkt stöd för det globala 30–30-målet om biologisk mångfald.

Ekosystemtjänster är gratis och tas ofta för givna. Det skulle dock skapa stora svårigheter för oss om de minskar eller upphör. Biologisk mångfald är en grundförutsättning för ekosystemtjänsterna. Forskning visar att det finns ett starkt stöd för det globala 30–30-målet om biologisk mångfald, som innebär att 30 procent av jordens land, hav och vattendrag ska vara skyddade till år 2030. Fler än 4 av 5 vill att 30 procents skyddad natur uppnås till 2030.²⁶ Undersökningen gjordes med 12 000 personer i Argentina, Brasilien, Indien, Indonesien, Spanien, Sverige, Sydafrika och USA under 2024. 82 procent i de åtta länderna ställde sig bakom att genomföra målet. Stödet varierade från 90 procent i Brasilien till 66 procent i Sverige.

Oron för klimatförändringarna bland svenskarna är stor. Två av tre väljare är ganska eller mycket oroliga för klimatförändringarna. Kvinnor är i större utsträckning oroliga än män. Bland regeringsunderlagets sympatisörer tycker 56 procent att det är viktigt att regeringen för en politik som når klimatmålen medan motsvarande siffra för oppositionspartiernas sympatisörer är 94 procent.²⁷

En enkätundersökning med över 5000 respondenter visar att stödet för en ambitiös klimatomställning är omfattande även bland flera centrala samhällsaktörer, inklusive näringsliv, fackföreningar och civilsamhällesorganisationer. Undersökningen visar att 58 procent av respondenterna vill att politiken satsar på klimatomställningen snarare än att verka för låga bensinpriser. Stödet för att höja drivmedelsskatterna är svagare, men av de 25 procent som är starkt emot en höjning, blir över hälften positiva om låginkomsttagare och landsbygdsbor kompenseras ekonomiskt. Enkätstudien konstaterar att uppfattningen om svagt samhällsstöd för omställningen inte stämmer överens med intervjumaterialet.²⁸

Bland de unga (16–24 år) har andelen som är ganska eller mycket intresserade av miljöfrågor minskat sedan 2018 som var en toppnotering. Detsamma gäller andelen unga som är mycket oroliga för klimatförändringarna. Andelen unga som är mycket oroliga för organiserad brottslighet har däremot ökat kraftigt under det senaste decenniet. Andelen unga som ”varit i naturen/friluftsliv” minst en gång i veckan ökade från 2006 till 2020 och har därefter legat runt 50 procent.²⁹

Går väljarna och politiken åt samma håll? Enligt DN/Ipsos är klimat- och miljö rankat bland de topp 5 viktigaste frågorna för väljarna³⁰. Resultat från den senaste mediemätaren visar att miljö och klimat inte finns med bland de största frågorna i den politiska debatten. Frågan finns heller inte bland topp 10 rapporterade ämnen i nyhetssajter och tidningar samt i radio. I TV kommer området miljö och hållbarhet med på tionde plats³¹. Svensk politik domineras av frågor om försvar, säkerhet och ekonomi vilket sannolikt tränger undan

²⁶ Patrik Michaelsen, Aksel Sundström, & Sverker C. Jagers (2025). Mass support for conserving 30% of the Earth by 2030: Experimental evidence from five continents. *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS USA)*, 122 (35) e2503355122

²⁷ Sifo-undersökning februari 2024

²⁸ Redo för klimatomställning - Svenskarnas attityder till klimat- och energifrågor, Forskningsprogrammet Fairtrans, 2025

²⁹ Svenska ungdomstrender 1986–2024, SOM-institutet, Göteborgs universitet, 2025

³⁰ Invandringen inte längre en lika het fråga för väljarna – DN 2025-05-05

³¹ Verian. Mediemätaren. Maj – augusti 2025

exempelvis klimatfrågan från debatter och nyhetsflöden. När klimat- och miljöfrågor är viktiga för väljarna men inte prioriteras i medierna, uppstår ett demokratiskt glapp. Det innebär att medborgare får mindre information och färre möjligheter att förstå politiska skiljelinjer i miljö och klimatpolitiken trots att de själva rankar frågan högt.

Skogar med höga naturvärden avverkas. Under 2023 och 2024 avverkades mer än 27 000 hektar skogliga kända värdekärnor och sannolika kontinuitetsskogar årligen i Sverige. Jämfört med 2022 är det mer än en fyrfaldig ökning.³² Samtidigt har den totala avverknings, efter att under en period ha legat över 90 miljoner m³sk per år, minskat under åren 2023–2025.

Klimatanpassning kräver förändrat skogsbruk. Effekterna av klimatförändringen blir alltmer påtagliga och behovet av klimatanpassning uppmärksammas allt oftare. Kopplat till skogen behövs dels anpassning för att säkra framtida virkesproduktion, dels anpassning för att minska risker för ras/skred och utifrån större variationer i vattenflöden (torka/översvämning) som kan påverka olika delar av samhället.³³

Kyrkan söker nya stigar i skogen. Svenska kyrkan är landets femte största skogsägare och under ett par år har frågan om skogarnas framtida förvaltning och skötsel utretts³⁴ och debatterats. Vid kyrkomötet i november 2025 togs beslut om en ny inriktning för kyrkans skogsbruk. Inriktningen utgår från fyra hållbarhetsdimensioner: andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Den nya inriktningen framgår i kyrkoordningen³⁵ vad gäller förvaltningen av prästlönefastigheter:

- 8 § Förvaltningen av prästlönefastigheterna ska utifrån lokala förutsättningar bidra till att skapa ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av bruksmetoder. Förvaltningen ska värna och främja flera värden samtidigt, såsom andliga värden, biologisk mångfald, kulturmiljö, klimatnytta, ekosystemtjänster i övrigt, social välfärd och uthållig totalavkastning. (SvKB 2025:2)
- 8 a § Vid förvaltningen av prästlönefastigheter ska särskilda åtgärder vidtas för att främja renskötselrätten, koncessionsrenskötsel och den rätt urfolk har att utöva sina andliga och kulturella traditioner i de områden där de traditionellt har bott och verkat. (SvKB 2025:2)³⁶

Debatten om den nya inriktningen har varit intensiv och kyrkomötets beslut har fått både ris och ros. Framtiden får utvisa hur stor förändringen i skogen blir i praktiken och om den nya inriktningen får något genomslag hos andra större skogsägare eller i den skogliga policyutvecklingen.

³² Uppdrag att se över den nationella strategin för formellt skydd av skog, skrivelse, Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen, 2025

³³ Klimatanpassning av Sveriges skogar 2026–2030, Skogsstyrelsen, rapport 2025/9

³⁴ Kyrkan och skogen – Ansvar, handling och hopp. Svenska kyrkans utredningar 2024:02.

³⁵ <https://www.svenskakyrkan.se/kyrkoordningen> Hämtad 2026-02-06

³⁶ Från 1 januari 2027 kommer även principen om fritt och informerat förhandssamtycke att införas; under 2026 behövs tid för att, i dialog med samiska företrädare, utarbeta bestämmelser för hur principen ska tillämpas.

4 Värderingar och sociala faktorer

Lever vi i avfolkningens tid? För första gången sedan digerdöden på 1300-talet väntas världens befolkning kulminera kring 2080-talet och därefter minska. Den globala befolkningstillväxten avtar men enligt FN ökar totala folkmängden till 10,4 miljarder vilket är två miljarder fler än idag. Idag föds färre barn i allt fler länder, en trend som sprider sig. Lägst födelsetal i världen har Sydkorea med 0,7 vilket innebär en halverad befolkning närmast halvsekle. Sverige följer trenden med ett födelsetal på 1,43 per kvinna, det lägsta sedan mätningarna började 1751. En låg nativitet och krympande befolkning betraktas av vissa som ett problem och av andra som en lösning på samhällsproblem. Vissa menar att jorden är överbefolkad och med en växande medelklass sker en ohållbar exploatering av jordens resurser och överskridande av planetära gränser. Andra varnar för att krympande befolkning innebär stora utmaningar för välfärden och ekonomin.³⁷

Vart är städerna på väg? Urbanisering som global megatrend är stark – men det finns tecken på att städernas roll som tillväxtmotorer hackar. Kina med världens största stadsbefolkning har lanserat en plan för ”människo-centrerad stadsutveckling”³⁸ som ett sätt att få fart på den demografisk utveckling och landets stora fastighetssektor. På många håll i världen står lägenheter tomma (och på andra håll trängs boende bort av köpstarka turister, vilket lyftes i fjolårets omvärldsanalys). I Japan har övergivna fastigheter uppmärksammas, först på landsbygd och nu även i städer och beräknas uppgå till ca 9 miljoner.³⁹

När internationella överenskommelser om hållbar omställning tappar fart finns det anledningen att titta på den utveckling som pågår på delvis ”under radarn”, drivna av städer och regioner. I Europa planerar en majoritet av kommunerna att öka investeringar för att bekämpa klimatförändringar och öka offentliga bostäder, skolor och sjukhus.⁴⁰ I Paris gav en folkomröstning klartecken att stänga av biltrafiken på 500 gator och ersätta ytorna med träd och planteringar.⁴¹ Delstaten New York har öppnat en digital portal för att registrera trädplanteringar, med målet att plantera 25 miljoner träd inom en 9-årsperiod.⁴² Parallellt med förgröningsinitiativ, bland annat kopplat till 3-30-300-principen⁴³ och naturrestaureringsförordningens artikel om urbana grönytor och träd) fortsätter Europas landskap att hårdgöras enligt en ny uppföljning. Under åren 2018–2023 har 9000 kvadratkilometer⁴⁴ skog, våtmarker och annan mark omvandlats till infrastruktur och bebyggelse.⁴⁵

³⁷ Dagens arena. En allt barnfattigare värld. <https://www.dagensarena.se/essa/en-allt-barnfattigare-varld/> Hämtad 2025-09-10.

³⁸ [China releases five-year action plan for people-centered new urbanization](#) Hämtad 2025-09-17

³⁹ [Super-aged Japan now has 9 million vacant homes](#) CNN maj 2024, hämtad 2025-09-17

⁴⁰ [Städer i hela Europa planerar att stärka klimatåtgärder och social infrastruktur](#) Hämtad sep 2025

⁴¹ [Parisians vote in favour to 500 new "garden roads"](#) Hämtad sep 2025

⁴² <https://dec.ny.gov/nature/forests-trees/climate-change/25-million-trees> Hämtad 2026-02-17

⁴³ [Grönska för alla med modellen 3-30-300 - Malmö stad](#) Hämtad sep 2025

⁴⁴ Som jämförelse brann i augusti ca 7000 kvadratkilometer skog i Europa.

<https://www.svt.se/datajournalistik/brander-i-europa-2025/>

⁴⁵ <https://greentogrey.eu/> Hämtad 2026-01-30

En iakttagelse som blivit tydligare under året är hur lokala och nationella politiska vindarna blåser åt olika håll. Det mest uppmärksammade exemplet kommer från New York där borgmästaren Zohran Mamdani valvinst tillskrevs fokuset på sänkta kostnader för boende och kollektivtrafik, samt omfattande dörrknackning. Det behövs mer kunskap för att bättre förstå likheter och skillnader mellan de politiska landskapen på olika skalnivåer: lokalt, nationellt och överstatligt. Ska vi tro den tidigare New York-borgmästaren Michael Bloomberg som uttryckt – ”While nations talk, citys act” – kan vi förvänta oss fler exempel där städer och regioner driver på en utveckling som skiljer sig från de frågor som dominerar på den nationella politiska nivån.

Misstron riskerar att dra med sig sanningen. Demokratins tillbakagång, desinformation och polarisering har varit centrala teman i de senaste årens omvärldsanalyser. När det kommer till frågan om desinformation lyfts samtidigt varningsfinger för riskerna med en allt för långtgående misstro. Det kan vara en större fara att människor slutar tro på det som är sant än att folk går på ”fake news”.⁴⁶ Digital teknik underlättar förvisso förfälskning men ger också verktyg att fastställa sanningshalten genom att rekonstruera skeenden varifrån till exempel bilder hämtas.

Runt 80 procent av svenskarna är något eller mycket oroliga för att desinformation generellt sett lurar medborgare. Men för egen del är oron begränsad, en majoritet anser att man själv är ganska eller mycket bra på att avgöra om information om situationer i samhället är sanna eller falska. I Novus analys riktas ljuset mot riskerna med desinformation för politiker och media: ”skall man effektivt påverka ett land så är det inte folket man lurar utan politiker och media som får en bild av folket som inte stämmer med verkligheten”.⁴⁷ Ryssland har utfört mer än 10 miljarder mindre informationsangrepp för att undergräva stödet till Ukraina. Utöver ett omfattande digitalt brus består påverkanskampanjen även av fysiska handlingar i syfte att skapa ”content” för att plantera en skev bild av folkvilja som i värsta fall blir viral.⁴⁸

Ignoransens högborg. USA, som länge symboliserat vetenskap och upplysning har börjat likna ett samhälle där tro, känslor och makt ersätter förnuft, kunskap och kritiskt tänkande. Vetenskap, experter och utbildning misstänkliggörs frekvent som elitism eller propaganda. I stället framhävs charlataner: predikanter, influencers och konspirationsteoretiker med enkla svar på komplicerade frågor. Kraftiga nedskärningar har drabbat myndigheter som bedriver och finansierar forskning. Vaccinskeptikern Robert F Kennedy har blivit hälsominister, Linda McMahon har utsetts till utbildningsminister med uppdrag att avskaffa utbildningsdepartementet och klimatskeptikern Chris Wright från oljebranschen har utsetts till energiminister. USA har i ett brev ställt till stora europeiska företag krävt att de följer Donald Trumps presidentorder som förbjuder riktlinjer om mångfald, rättvisa och inkludering. Precis som i Iran, där dogmatism och propaganda ofta styr, ser vi i USA hur politiska och ekonomiska intressen

⁴⁶ Citat medieprofessorn Kari Andén-Papadopoulos, Institutet för framtidsstudier 2025 Bildmanipulation och AI: "Farligt att misstro allt", Tillgänglig: <https://www.iffs.se/nyheter/bildmanipulation-och-ai-farligt-att-misstro-allt/> Hämtat: 2025-09-08

⁴⁷ [Inför stora PR-dagen](#) Novus 2025, hämtad 2025-09-08.

⁴⁸ [Ryska påverkanskampanjer mer avancerade än man tidigare trott](#) Hämtad sep 2025

utnyttjar okunskap för makt och kontroll. Irans mullor åberopar Gud, amerikanska populisterna åberopar "folket". När inflytandet flyttas från forskarsamhället till talkshows, när evidensbaserad medicin ersätts av mirakelkurer och klimatdata av konspirationsteorier, riskerar hela samhällsstrukturen att urholkas. Det växer idag fram en kultur som till viss del liknar den teokratiska. USA styre påminner därför mer och mer om Irans (som i skrivandets stund möter stora folkliga protester). Inte genom religionens innehåll, utan genom strukturen som i mångt och mycket innebär en blind tilltro till auktoriteter, ett förakt för kunskap, och en misstänksamhet mot det fria tänkandet. Det är charlatanernas tid.

Forskare säger ifrån. I Sverige skriver över 1000 forskare gemensamt att de ser samma tendenser att bortse från fakta och vetenskapliga rön som inte passar politiken. De framhåller att politikerna måste vara på sin vakt då respekten för kunskap är en hörnsten i demokratin. "Den senaste tiden har vi upprepade gånger sett hur politiker missbrukar forskningsresultat eller ignorerar vetenskaplig kunskap för att stödja sin politiska agenda. Forskarna "vill med kraft understryka att vetenskapens roll som kunskapsbärare är viktigare än någonsin i de multipla kriser vi befinner oss i".⁴⁹ Det finns flera exempel på liknande inlägg från forskare i debatter och offentliga diskurser där just frågan om hur vetenskapliga fakta används, eller inte används, kopplat till politiskt beslutsfattande. Sådana inlägg bemöts inte sällan med kritik mot att vissa forskare uttalar sig utanför sitt expertområde eller att det är skillnad på politik och vetenskap. Samtidigt har vikten av evidensbaserat beslutsfattande lyfts fram i olika sammanhang och i regeringens budgetproposition betonas vikten av att politiken bygger på en bred vetenskaplig grund och skapar förutsättningar för långsiktig hållbarhet.⁵⁰

Kognitiv dissonans. Begreppet kognitiv dissonans används inom psykologin för att beskriva det inre obehag som uppstår när en individ upplever en motsättning mellan sina värderingar, föreställningar och handlingar. Sådan dissonans kan uppstå exempelvis när en individ eller organisation upplever att ny information utmanar etablerade uppfattningar och värderingar. För att minska detta obehag kan människor omedvetet omtolka, bortförklara eller ifrågasätta den nya informationen.

I Norge har välfärden byggts på olja och landet har svårt att bryta beroendet trots hög andel elbilar⁵¹ och planer finns på att öppna nya oljefält. I Polen ser vi ett liknande mönster där motståndet är kompakt när EU föreslår åtgärder som hotar kolindustrin. Kol har inte bara varit det som byggt ekonomin, utan utgör också en viktig del av den nationella identiteten. Det går att se vissa likheter mellan dessa länders hållning och Sveriges motstånd mot en del EU-förslag som anses hota skogsproduktionen. I länder eller regioner som i högre grad är beroende av fossila råvaror kan också andelen klimatskeptiker vara högre. Kanske finns också en mer skeptisk syn på hur skogsbruk påverkar biologisk mångfald i länder eller regioner som har ett omfattande skogsbruk och att problemen därför tonas ner?

⁴⁹ [Vår forskning kan inte viftas bort som åsikter](#) DN debatt, hämtad 2026-01-19

⁵⁰ Prop. 2025/26:1 Utgiftsområde 20 - Klimat, miljö och natur

⁵¹ [2025 ble tidenes rekordår för bilsalget](#) Hämtad 2026-01-19

Kognitiv dissonans kan i viss mån hjälpa till att förstå de utmaningar som uppstår i skogssektorn när nya forskningsrön ställs mot etablerade arbetssätt. Den svenska skogsbruksmodellen har utvecklats under lång tid med fokus på virkesproduktion, ekonomisk uthållighet och en tro på att skogsbruket är hållbart. Modellen har bidragit positivt till både ekonomisk tillväxt och välfärd. Det har skapat en stabil struktur präglad av tradition, kunskap och en stark yrkesidentitet.

När forskning inom naturvård och ekologi pekar på att rådande brukningsmetoder har negativa effekter på biologisk mångfald, ekosystemtjänster eller klimatrelaterade processer, kan detta uppfattas som utmanande. Det handlar inte nödvändigtvis om ett medvetet aktivt motstånd, utan kan förstås som en naturlig konsekvens av att ny kunskap står i kontrast till djupt etablerade arbetssätt, investeringsstrukturer, uppfattningar och identitetsskapande värden. På institutionsnivå kan sådana mekanismer bidra till en tröghet i förändringsprocesser. Även på individnivå kan kognitiv dissonans spela en roll. Skogsägare, entreprenörer och tjänstemän ser ofta sitt arbete som ett uttryck för ansvarstagande och långsiktighet. När forskningsresultat visar på brister i etablerade metoder kan det upplevas som ett hot mot denna självbild. För att minska dissonansen kan man då exempelvis förlita sig på egen erfarenhet framför vetenskap, ifrågasätta forskarna, avfärda dem som ”aktivister” eller tolka forskningen som politiskt eller åsiktsstyrd i stället för neutralt motiverad. Den institutionella och individuella dissonansen kan sannolikt förstärka varandra.

Samma mekanismer kan också förekomma inom naturvårdsorganisationer. Naturvårdsföreträdare kan, likt representanter för skogsbruket, uppleva kognitiv dissonans när ny forskning eller praktiska erfarenheter utmanar etablerade bevarandestrategier, tolkningsramar eller synsätt. På så vis kan dissonansen bidra till att befästa motsättningar. I ett större perspektiv kan dessa psykologiska och institutionella mekanismer bidra till den polarisering som ofta präglar debatten om skogens framtid. Att förstå dessa psykologiska och organisatoriska mekanismer kan bidra till mer konstruktiva former för kunskapsöverföring och dialog mellan forskning, myndigheter och näringsliv. På så sätt kan sektorn gemensamt stärka sin förmåga att anpassa sig till ny vetenskaplig kunskap och förändrade samhällskrav, utan att förlora de värden och erfarenheter som byggts upp över tid.

Beredskapsfrågan växer. Det finns flera mer eller mindre uttalande beröringspunkter mellan beredskap- och klimatåtgärder. Båda frågorna förenas i en framtidsoro och bland verktygen finns gemensamma nämnare i frågor om betydelsen av krishanteringsförmåga, robusta energisystem, levande landsbygd, sociala nät och självhushållning. Undersökningen *Så tycker unga 2025 – Demokrati och viktiga samhällsfrågor* visar att sjukvården är den samhällsfråga ungdomar prioriterar högst. En majoritet av unga, sju av tio, är villiga att bidra inom civilsamhället vid en kris. Här syns ingen skillnad mellan killar och tjejer.⁵² Kan ett ökat fokus på beredskapsfrågorna bli en möjlig lägereld mellan grupper som utifrån olika perspektiv ser med oro an på framtiden?

⁵² Så tycker unga 2025 – Demokrati och viktiga samhällsfrågor, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)

Stolt över att vara vaken? Under de senaste decennierna har samhället präglats av en stark individualism där personlig frihet och egen prestation har varit centralt. I sociala medier och nyhetsflöden kan det idag framstå som att det är fult att bry sig om andra människor. Högerpopulistiska rörelser och "trollsvansar" har framgångsrikt spridit bilden om att det är skamligt att vara snäll, solidarisk eller engagerad i miljö- eller "woke"-frågor⁵³. Värden som en gång förknippades med något odelbart gott, omtanke, snällhet, solidaritet och rättvisa, har på kort tid förändrats i betydelse. "Woke" har gått från att betyda medvetenhet om sociala orättvisor till ett nedsättande skällsord, ofta med mål att avfärda både individer och rörelser.

Den snabba förändringen kan förstås som en backlash, som innebär en motreaktion som uppstår när ett ideal blir så dominerande att det väcker motstånd. Historiskt sett följer ofta pendelrörelser där idéer och värderingar går i vågor, perioder av stark förändring följs ofta av reaktioner som försöker återställa balans eller ifrågasätta de rådande normerna. En backlash/motreaktion handlar inte bara om kritik utan det är en systematisk motkraft som ofta dyker upp när människor upplever att nya värderingar hotar deras egna uppfattningar, traditioner eller maktpositioner⁵⁴. På samma sätt som dagens kritik kan ses som en reaktion mot värden som tidigare klassats som goda, kommer framtiden sannolikt att bjuda på en ny motreaktion – om idealen blir tillräckligt starka och centrala i samhället.

Det är svårt att förutsäga åt vilket håll pendeln idag är på väg. Den kan vara på väg mot mer konservatism, mot autokrati eller mot mer medvetna investeringar i mjuk makt. Vi kan även se små tecken på att pendeln långsamt kan vara på väg att röra sig tillbaka mot ett mer kollektivistiskt synsätt. Inom arbetslivet betonar allt fler företag och organisationer vikten av teamarbete, och att jobba för gemensamma mål. Samtidigt ser vi ett ökat engagemang för klimatfrågor och hållbar utveckling. Det kan tolkas som en förskjutning från fokus på individuell konsumtion/prestation till ett större gemensamt ansvarstagande. Pendeln svänger sannolikt inte bara bakåt. Sannolikt skapas ett nytt mittläge som tar lärdomar från tidigare erfarenheter. Historiska lärdomar exempelvis från medborgarrättsrörelsen visar att ideal som först kritiserats kan komma tillbaka starkare, med större kraft och ofta mer pragmatiskt förankrade⁵⁵. I New York representerar den nya borgmästaren Mamdani en ny generation av progressiva ledare som utmanar traditionella politiska normer. Hans fokus på kollektivism och statlig inblandning visar en önskan att göra New York till en mer rättvis och jämlik stad. Kanske får vi snart se en pragmatisk "Proud to be woke" rörelse, eller en modern version av 70-tals vänstern göra entré på den publika scenen?

Höger om, vänster om. Miljöfrågor har under 2000-talet blivit alltmer förknippade med vänsterpolitik. Det handlar inte bara om klimatmål eller naturvård, utan också om hur miljöengagemang kodalas kulturellt. Att cykla, köpa ekologiskt eller äta vegetariskt uppfattas ofta kopplade till progressiva

⁵³ Woke kommer från amerikansk engelska och började användas också i svenska medier omkring 2016. Den som är woke är medveten om rasism, orättvisor och diskriminering.

⁵⁴ <https://sv.wikipedia.org/wiki/Motreaktion> Hämtad 2026-01-20.

⁵⁵ Patterson, K., Santiago, A. M., & Silverman, R. M. (2021). The enduring backlash against racial justice in the United States: mobilizing strategies for institutional change. *Journal of Community Practice*, 29(4), 334–344.

värderingar⁵⁶. Miljöfrågor är viktiga för samhällets långsiktiga välfärd, men när miljöpolitiken starkt förknippas med vänsterideologi är risken att det får en polariserande effekt. Om miljöåtgärder uppfattas som en politisk fråga i stället för en gemensam samhällsutmaning kan det delar av befolkningen känna sig exkluderade eller ovilliga att stödja nya reformer vilket kan minska den breda acceptans som ofta krävs för långsiktiga miljöåtgärder. För att åtgärder ska vara effektiva och hållbara behöver de bygga på vetenskap, inte enbart på politiska övertygelser. Kampen om väljarna har gjort miljöfrågorna till en arena för både ideologisk profilering och taktiska strategier, och hur väljarna uppfattar insatserna kan avgöra både mandat och framtidens miljöpolitik.

Legal-byråkratiska staten utmanas. Från slutet av 1700- -talet växte den så kallad legalbyråkratiska staten fram, byggt på lagar, förordningar och expertis som innebar effektivitet, förutsägbarhet, rationalitet och med stabila spelregler för marknader. Den legal-byråkratiska staten konkurrerade ut tidigare statstyre (partrimonialistiska) präglad av en personlig härskares makt med stor korruption och efterblivenhet. I dag hävdar vissa statsvetare att den patrimoniala⁵⁷ staten har återuppstått, i ny form. Målet är att ersätta lagbunden styrning med personlig lojalitet och att skydda marknaden från demokratin. Ett marknadsideal med rasbiologi och nationalism där regeringsmakten bestämmer fullt ut och inte ska begränsas av konstitutionella rättigheter, lagrådsremisser eller delegering till experter. Tydliga exempel på utvecklingen är Putins maktövertagande i Ryssland byggt på vänskapskapital och klienter snarare än institutioner. Därefter går utvecklingen vidare till Orbán, Erdoğan, Trump m.fl. som alla underminerar rättsstaten, ersätter experter med lojalister och blandar familj, affärer och statens angelägenheter. Med Trumps andra mandatperiod har den nya patrimonialismen medfört att rättsstaten ignoreras och statsapparaten attackeras och skärs ned. I kretsen kring Trump finns tongivande personer som sprider idéer om genetisk överlägsenhet, elitism och förakt för svaghet, en ekonomisk darwinism.

En förklaring till varför väljare stöder dessa patrimoniala rörelser är att det handlar om moraliskt förlustnarrativ där staten upplevs gynna ”de andra”. Vita, arbetande amerikaner känner sig inte materiellt förbisedda men kulturellt nedvärderade. De uppfattar att deras livsstil, värderingar och historiesyn förminskas i offentliga samtalet och motarbetas av den expertstyrda staten. De söker därför en ledare som ger symbolisk upprättelse, inte nödvändigtvis rättvisa. Den nya patrimonialismen är ett ganska skört och ineffektivt styre med korruption som medborgare och väljare tycker väldigt illa om, särskilt när det berör deras egen vardag. I ett patrimonialt styre byts experter ut mot lojalister, ofta utan kunskaper om hur en stat fungerar och vad som är verifierad sakkunskap för olika situationer. Inkompetensen hotar ständigt att undergräva styret när allvarliga misstag begås, i synnerhet i nutidens komplex och sammankopplade värld.⁵⁸

Autokrati är en bromskloss för ekonomin. Framsteg inom samhällsvetenskapen har möjliggjort för forskare att bedöma förhållandet mellan politisk regimtyp och

⁵⁶ Men det är ju höger! Johanna Trapp, idéskrift från Timbro, maj 2025

⁵⁷ Patrimonialism är en form av politisk organisation där en härskares auktoritet främst baseras på personlig makt, utövad antingen direkt eller indirekt.

⁵⁸ Svallfors Stefan. Staten, det är jag. Respons. <https://tidskriftenrespons.se/artikel/staten-det-ar-jag/> Hämtad 2025-10-29.

ekonomiska resultat. Om en nation drivs i autokratisk riktning medför det ökade risker för politisk instabilitet, vänskapskorruption, kompetensflykt samt inte minst ökat våld. Under autokratiska regimer står företag inför nya risker, eftersom autokrater omformar marknader för att stärka sin politiska dominans. Vanliga åtgärder är att skatter eller tullar används för vedergällning och bestraffning samt diskriminering vid utdelning av offentliga kontrakt och tillgång till offentliga tjänster. En mer autokratisk riktning innebär att de ekonomiska riskerna ökar i form av lägre ekonomisk tillväxt.⁵⁹

Vilket styrelseskick föredrar svenskar? Demokratin är på kraftig nedgång i världen. Nedgången sker idag gradvis och med folkligt stöd. I Sverige anser 87 procent att demokratin är bästa styrelseskicket men en stor andel (55 procent) hyser stor tilltro till expertstyre och en mindre andel (20 procent) föredrar autokrati. Endast 38 procent av svenskarna anger demokrati som bättre än de två styrelseskickena utan att samtidigt ge stöd övriga två alternativ. Stödet för demokratin är stort bland de flesta partiernas sympatisörer med en variation från 77 till 94 procent. Lägst stöd (77 procent) för demokratin finns bland Sverigedemokraternas sympatisörer. Expertstyre har störst stöd hos miljöpartiets (71 procent) och Sverigedemokraternas (62 procent) sympatisörer, sannolikt hyser de dock inte tilltro till samma slags experter. Kvinnor, äldre, högutbildade är mer benägna att stödja demokrati. Däremot är expertstyre mer populärt bland högutbildade än bland lågutbildade.⁶⁰ Utifrån den globala demokratiutvecklingen väcker resultaten funderingar om hur utvecklingen kan bli även i Sverige.

Sveriges skogsägare värderar vacker natur högre än virkesproduktion. Sveriges enskilda skogsägare tycker att det är viktigt med produktion som ger ekonomisk avkastning, men värderar vacker natur högre än timmer och massavedsproduktion. Bevarande av rödlistade arter värderas lika högt som virkesproduktion, tillsammans med en rad andra ekosystemtjänster.⁶¹ Nya affärsmodeller som innebär en valfrihet att producera olika samhällsnyttor på sitt skogsinnehav bedöms därmed ha stor potential. För en stor andel av de enskilda skogsägarna kommer huvuddelen av inkomsten inte från det egna skogsinnehavet vilket kan bidra till att den ekonomiska avkastningen värderas lägre.

⁵⁹ [Democracy is good for the economy. Can business defend it?](#) Hämtad 2025-09-23

⁶⁰ Widmalm, Sten, Persson, Thomas & Sjölen, Markus (2024). Demokrati, autokrati eller expertstyre: vilket styrelseskick föredrar svenskarna?

⁶¹ [Vacker natur viktigast för privata skogsägare](#) SLU 2025, hämtad 2025-10-14

5 Ekonomi, teknik, forskning och näringsliv

Konsumentmakt räcker inte. Det har funnits en from förhoppning om att konsumentmakt och marknadsdrivna certifieringar på sikt ska tränga ut miljöskadliga och på andra sätt ohållbara varor och tjänster från marknaden. Mycket talar för att dessa initiativ är otillräckliga och att de certifierade produkterna bara uppnår vissa marknadsandelar. I de fall andelarna är väldigt höga kan detta bero på att certifieringskraven är låga eller att andra styrmedel har begränsat alternativen. Ett exempel på detta kan hämtas från rapporten Sustainable Brand Index 2025 (Sweden).⁶² I den redovisas en flerårig undersökning om konsumentbeteenden kopplat till hållbarhet där konsumenterna delats in i fyra grupper (Ego, Moderate, Smart, Dedicated). Enligt denna undersökning är det knappt 30 procent av konsumenterna som är verkligt intresserade av hållbara val (grupperna Smart + Dedicated) och det är en andel som varit ganska stabil under det senaste decenniet (en viss minskning de senaste åren dock). Resultaten tyder på att konsumenternas preferenser inte ändras nämnvärt och visar inte heller på någon tydlig trend. Det lär därför behövas kraftfulla styrmedel (ekonomiska/juridiska) för att påverka konsumtionen i en långsiktigt hållbar riktning och få bort de mest ohållbara produkterna från marknaden.

Kunskapen ökar förvisso inte lika snabbt som mängden publicerade forskningsartiklar men ändå i sådan takt att den kan vara svår hinna tillämpa. Ett forskningsområde där mycket ny kunskap tillkommit under 2000-talet är Earth system science (ESS) eller jordsystemvetenskap. Forskningsfältet tycks sakna svensk definition men en av de som finns på engelska lyder:

*Earth System science embraces chemistry, physics, biology, mathematics and applied sciences in transcending disciplinary boundaries to treat the Earth as an integrated system. It seeks a deeper understanding of the physical, chemical, biological and human interactions that determine the past, current and future states of the Earth. Earth System science provides a physical basis for understanding the world in which we live and upon which humankind seeks to achieve sustainability.*⁶³

Är det dags för euro? Under det senaste året har ett nymornat intresse för euron uppstått. Det kan kopplas till en orolig omvärld men också att det gått över 20 år sedan folkomröstningen och att det kan finnas nya och förändrade argument i frågan. EU har fått fler medlemmar och flera länder har anslutit sig till euron (senast Bulgarien från och med 2026) vilket innebär att Euron nu utgör officiellt betalningsmedel för mer än 350 miljoner människor i 21 medlemsstater. Sveriges finansminister framförde i januari 2026 att en utredning om att införa euron bör tillsättas efter valet och angav det säkerhetspolitiska läget som en anledning⁶⁴.

⁶² <https://www.sb-index.com/> Sustainable Brand Index 2025

⁶³ Källa: Carleton university via Wikipedia

⁶⁴ Riksdagen, Särskild debatt om euron, 2026-01-27

Kina forskar framgångsrikt. Under de senaste 20 åren har forskningen vid de kinesiska universiteten stärkts både vad gäller kvalitet och omfattning. I den årliga rankingen från Leiden universitet i Nederländerna innehar de kinesiska universiteten åtta av de tio översta platserna på listan (Harvard ligger på tredje och Toronto på tionde plats). För svensk del ligger Karolinska institutet på plats 135, Lunds universitet på plats 149 och Uppsala universitet på plats 187 (Leiden ligger på plats 171).⁶⁵ På andra listor över toppuniversitet ser ordningen annorlunda ut beroende på vilka faktorer som vägs in men gemensamt är att de kinesiska universiteten är på väg uppåt.

Ökad global skogsindustriell konkurrens. Under de senaste 25 åren har det skett påtagliga förändringar i den globala skogsindustrin. Produktionen av massa, papper och kartong har ökat i Asien och Sydamerika vilket inneburit ändrad fördelning av globala marknadsandelar. Frågan är om trenden kommer att förstärkas och vad det i så fall skulle innebära för skogsindustrin i Sverige och EU? Bioekonomiutredningen har föreslagit att förädlingsvärdet ska öka med 60 procent till 2040 vilket förefaller angeläget i en förändrad konkurrenssituation. En fredsuppgörelse i Ukraina kan innebära en injektion för Europa och ökad efterfrågan på skogsprodukter från svenska skogsindustrin.

Nytt sortiment på virkesmarknaden. Malmös kommunala fastighetsbolag ställer sedan 2025 krav på att virke som används i deras byggprojekt ska vara återbrukat eller komma från skogar som brukas med naturnära och hyggesfria metoder. Malmö stad är först i landet med att ställa ett sådant krav och de har också tagit fram en "rödgrön lista" där fastighets- och gatukontoret samlat material och produkter som rekommenderas samt andra som inte ska användas.⁶⁶

Naturkrediter. EU-kommissionen har tagit fram en färdplan för utvecklingen av naturkrediter. Syftet är att öka incitamenten för privata investeringar i åtgärder som bevarar och skyddar natur och som kan användas för att belöna de som gör åtaganden och/eller genomför åtgärder. Naturkrediterna kan utgöra ett komplement till statliga/allmänna medel och bidra till extra resurser för biologisk mångfald.⁶⁷

⁶⁵ Leiden ranking traditional edition 2025. Rankingens är baserad på bibliometriska indikatorer.

⁶⁶ <https://malmo.se/Teknisk-handbok/Miljo/Rodgron-lista.html> Hämtad 2026-01-19.

⁶⁷ Färdplan för naturkrediter, meddelande från EU-kommissionen, 2025